

ת ו כ ן

V	מאת העורך - - - - -
1	פרק א': הצרות כלליות - - - - -
13	פרק ב': התועלתיות מהי? - - - - -
63	פרק ג': על האשור היסודי של עקרונות התועלת - - - - -
83	פרק ד': על מין ההוכחה שאפשר לתת לעקרונות התועלת - - - - -
100	פרק ה': על הקשר שבין הצדק והתועלת - - - - -

מאת העורך

ג'ון סטוארט מיל⁶ נולד בלונדון בשנת 1806 לאביו ג'יימס מיל³ (1773–1826) שהיה לא רק מחברם של כמה ספרים חשובים על יסודות החברה, דברי הימים ותורת הנפש והמדות, אלא גם המרכז של תנועות התקון בחיי-הצבור האנגלים ברבע הראשון של המאה שעברה. ג'יימס מיל היה תלמידו המובהק של ירמיהו בנתם³ (1748–1831), המחולל של מהפכה שלמה בהשקפות הדור על עניני המשפט וארגון חיי החברה, וחנך את בנו על-פי שיטה מיוחדת

John Stuart Mill (6)

James Mill (3)

Jeremy Bentham (3)

- 7) סמריי העיקריים: *Fragment on Government*, 1776;
 3) *Principles of Morals and Legislation*, 1789;
 3) *Traité de Législation civile et pénale*, 1802;
 3) *Deontology or Science of Morality*, 1834.

VI

כדי שימשיך את עבודת רבו.

כשהיה מיל בן י"ז שנה נכנס למשרד החברה הפרטית שבידיה היו אז עניני הודו, ונשאר שם עד שנת 1858 שבה בלעתה הממשלה. כשבטל המשרד. שוכה אז לעמוד בראשו. נכנס מיל לחיי הצבור המעשיים. הוא חבר מאמרים רבים על שאלות הזמן ואף ישב בבית הנבחרים. מת בשנת 1873.

ספריו העקריים הם: *System of Logic*, 1843 ;
Political Economy, 1848 ;
Liberty, 1859 ;
Representative Government, 1861 ;
Utilitarianism, 1863 ;
Examination of Hamilton's Philosophy, 1865 ;
Auguste Comte and Positivism, 1865 ;
Subjection of Women, 1869.

מבחר מאמריו⁶ הופיעו בארבעה כרכים משנת 1859 עד 1876 ; תולדות חייו ע"י עצמו.

Dissertations and Discussions (6)

Autobiography (3)

VII

בשנת 1873; ושלושה מאמרים על הדת א,
בשנת 1874.

* * *

הספר הניתן כאן בתרגום עברי הוא היחידי שהקדיש מיל באופן מפורש לשאלת יסודות המדות, אף-על-פי שהיו שאלות אלו לנגד עיניו תמיד וספל בהן דרך אגב בכמה מקומות, ביחוד בחלק האחרון מספרו הגדול על תורת ההגיון. הוא יוצא לכאורה מדעותיו של בנתם בספרו "יסודות המוסר והחוקים", אולם נסה מבנתם ע"י מה שהכיר שגישתו של בנתם הייתה פשוטה יותר מדי. מיל העשיר את תכנה של שיטת בנתם וקרב אותה לאמתת החיים; אולם היין החדש עבר על גדותיו של הקנקן הישן והשיטה השתנתה ביסודה. דבר זה בולט

Three Essays on Religion (6)

(ג) הספר פותח במשפט המפורסם: "הטבע נתן את בני האדם בידי שני ארונים שליטים, הכאב וההנאה, ועליהם בלבד להורות לנו מה שעלינו לעשות וגם לקבוע מה שנעשה".

פרק א' הערות כלליות

בין הדברים המהווים את הידיעה האנושית כמו שהיא עכשו, מעטים הם אלה השונים יותר ממה שאפשר היה לצפות מהם, או המציינים יותר את המצב הלקוי שעדיין נמצא בו העיון בנושאים היותר חשובים, מן הקדמה המועטת שהתקדמו בני-האדם בהכרעת המחלוקת בדבר אמת-המדה של הישר^ה והבלתי-ישר^נ. מן הימים הראשונים של הפילוסופיה נחשבה השאלה בדבר הטוב העליון, או, מה שהוא אותו הדבר, בדבר יסוד המוסר, לבעיה העיקרית של המחשבה העיונית. בעיה זו העסיקה את שכלם

right (b)

wrong (ג)

של בעלן הכשרונות היותר מצוינים, ופלגה אותם לכתות ואסכולות הנלחמות בתוקף זו בזו. ולאחר יותר מאלפים שנה נמשכים אותם הויכוחים. הפילוסופים עדיין עומדים במערכה ומחזיקים באותם דגלי-המלחמה, ואינו נראה שהוגי-הדעות, או המין האנושי בכללו, קרובים יותר להסכם בענין זה, מבאותו הזמן שהקשיב סוקרטס הצעיר לדבריו של פרוטאגורס הזקן. והגן על תורת התועלתיות (אם הדיאלוג של אפלטון מיוסד על שיחה אמיתית) כנגד המוסר ההמוני של ה"חכם" ההוא.

אמת היא שערבוביה ואי-ודאות דומה, ובמקרים ידועים גם חילוקי-דעות דומים, קיימים ביחס לעקרונים הראשונים של כל המדעים, ובכללם גם המדע הנחשב לודאי שבכולם. הלא היא המתמטיקה; ואף-על-פי-כן אינם מפחיתים בהרבה, ועל-פי-רוב אינם מפחיתים כלל, את אמתותן של המסקנות שלהם. לכאורה זהו דבר משונה, והוא מתבאר על-ידי-כך, שפרטי למודיו של איזה מדע אינם מוסקים על-פי-רוב ממה שקוראים "העקרונים הראשונים" שלו, וביסוסם

פרק ב'

התועלתיות מהי ?

די להעיר דרך-אגב על השגיאה הנבערת של אלה המניחים שהקובעים את התועלת כקנה-המדה של הישר והבלתי-ישר, משתמשים במלה זו במובנה המוגבל, והנהוג בדבור בלבד, שעל-פיו התועלת היא היפוכה של ההנאה. מן הראוי שנבקש סליחה ממתנגדיה הפילוסופיים של התועלתיות, אם יִרְאָה אך רגע שחשבנו עליהם שטעו טעות משונה כל-כך. אי-ההבנה היא מוזרה ביחוד מאחר שההאשמה המהופכת, כלומר, שהתועלתיות מעמדת את הכל על ההנאה, ובצורתה היותר גסה דוקא, היא אחת מן הטענות הרגילות נגד השיטה. כמו שהעיר בחריפות סופר בעל-כשרון, אותו סוג עצמו של

אנשים, ולעתים קרובות אותם האנשים עצמם, מבטלים שיטה זו כייבשה כל כך עד שאי אפשר להשתמש בה כלל, כשהמלה תועלת קודמת להמלה הנאה; ותאִוְתִנִּית כל כך עד שאפשר להשתמש בה יותר מדי, כשהמלה הנאה קודמת להמלה תועלת". כל מי ששמע משהו בענין זה יודע שכל הסופרים, מאפיקורוס עד בְּנֵתָם, שהחזיקו בשיטת־התועלת, התכוננו בה לא לאיזה דבר שיש להבחינו כהיפוכה של ההנאה, אלא להנאה עצמה ביחד עם העדר הכאב. במקום להעמיד את המועיל כנגד הנעים או הנאֵה, היו תמיד מכריזים שבין שאר הדברים כולל המועיל גם את אלה. עם כל זה, ההמון הפשוט, ובכללו המון הסופרים, ולא רק בעתונים ובכתבי־העת אלא אף בספרים בעלי משקל וצורה, חוזרים בלי־הרף אל אותה הטעות השטחית. הם תפשו את המלה "תועלת" מבלי לדעת ממנה כלום זולת הצליל שבה, והתרגלו להביע על־ידיה את ביטול ההנאה, או את הזלזול בה, באחרות מצורותיה כגון היופי, הנוי או השעשועים. ואף משתמשים הם באופן גבוער ומקולקל זה במלה